

A MAGYAR KÖNYVTÁROK EGYESÜLETÉNEK ÉVKÖNYVEIT LAPOZGATVA. . .

FUTALA TIBOR

Szükséges, hogy a fejlettebb tevékenységi-intézményi rendszerek dolgozóinak (az endogén fejlődés előmozdítása végett) szakmai egyesületük legyen, és hogy ez a szakmai egyesület (az endogén fejlődés kereteinek kitűzése végett) publikációs térrel-terekkel is rendelkezzen.

A Magyar könyvtárosok (levéltáros kollégáikkal közösen) éppen fél évszázada – 1935-ben – vették magukra nézve kötelezőnek az egyesület-alapítást és publikációs tér-teremtést. S így meg is született a mintegy 350 tagot számláló Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete (1950-ben szünt meg létezni, ami – szerencsénkre – csak átmeneti hibernálásnak bizonyult), s vele együtt a publikációs tér (1935 és 1940 között öt egyesületi évkönyv jelent meg, sőt 1937-től a Magyar Könyvszemle is az egyesület orgánuma lett).

Egyesületünk 1956 elejétől kezdve a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat keretében – Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre néven – indult el az újjá- és újnak-születés útján. 1965-ben magasabb szervezeti formát vett fel, azóta működik Magyar Könyvtárosok Egyesületeként. Felelevenített évkönyvsorozatának, egyszersmind e "lapozgatás" tárgyának első kötete az egyesületi élet 1973. tárgyévéről számol be. A módosított alapszabály értelmében 1981 óta a levéltáros kollégák is csatlakoztak egyesületünkhöz, amit egyértelműen a haladó hagyomány és a korszerű célszerűség egyszerre-érvényesüléseként értékelünk.

Az évkönyv 1982. tárgyevi kötetében (17–24.p.) olvasható a jelenleg érvényes alapszabály, s benne az, hogy az egyesület célja és feladata "a könyvtárosok, levéltárosok és a szakirodalmi tájékoztatásban dolgozók (továbbiakban: könyvtárosok) szakmai és politikai felkészültségének fejlesztése, aktív közreműködés szocialista tudatformálásukban, mindezzel a szocialista könyvtárügy, levéltárügy és szakirodalmi tájékoztatás (továbbiakban: könyvtárügy) szolgálata".

Hát ez meg mi? – kapom fel a fejemet. Mindössze a jogászi formalizálási hajlam egyik produktuma-e, avagy valamiféle "nagykönyvtárügyi" koncepció akart-akaratlan hatása is közrejátszott a passzus illetően megfogalmazásában? A jogásznak, aki a szöveget megfogalmazta, – persze – tudnia kellett volna, hogy effélet csak akkor szabad leírni, ha több faj-fogalomnak van közismert nem-fogalma, mint pl. az alábbi építőipari instrukcióban: "az ablakok, ajtók és kapuk (továbbiakban: nyílászáró szerkezetek) beszerelése. . .". A könyvtárpolitikusnak, aki a szabályzatot jóváhagyta, viszont észre kellett volna vennie: ez így nem tükrözi a valóságot, s ennek következtében inkább csak bosszanthatja és felőrösztheti benne a centrifugális tendenciákat.

Könyvtári Figyelő 31(1985)3

Túl a bosszankodáson, s mondhatnám tőle teljesen függetlenül, felettébb időszerűnek érzem, hogy egyesületünk saját és az általa képviselt, ugyan közeli rokonságban levő, de egyenként nagyfokú identitás-tudattal rendelkező területek harmonikus, egymásról tudó, itt differenciálódó, ott meg integrálódó, a közös gondokat közösen kiküszöbölő fejlődése érdekében a közeljövőben alakuljon át – nevében is "közhírré téve" ezt – Magyar Könyvtárosok, Levéltárosok és Szakirodalmi Tájékoztatók (vagy egyszerűbben: Szaktájékoztatók) Egyesületévé. (Az egyesületben érintett szakmákat – nehogy valamelyik megsértődjék, – betűrendben szerepeltetem.) Mert a másik út hármas útelágazáshoz vezet; de akarjuk-e ezt követni? A levéltárosok mellett részint az szól, hogy ötven évvel ezelőtt az egyesület egyenjogú társalapítói voltak, részint pedig az, hogy – az 1981. évi főtítkári beszámoló tanúsága szerint (vonatkozó kötet, 13–15.p.) – igen készségesen fogadták magukénak ezt a régi-új egyesületet, s a levéltári szekcióba 65%-uk azonnal belépett. Azóta minden bizonnyal nagyobb a létszámuk, mint a régi egyesület teljes tagsága volt. Szabad-e őket nevüket sem feltüntetető albérlésben tartani?

Ami pedig a szaktájékoztatókat illeti: noha ők valamikor még nem voltak, ám jelenlétük évtizedek óta meghatározó, sokasodásuk meg különösen heves ütemű. Nem mintha nem volnának képviselve az egyesületben (ld. a főtítkári beszámolók évről-évre ismétlődő részleteit a műszaki könyvtáros, 1977-től a társadalomtudományos könyvtáros szekció "népességéről" és attraktív munkájáról is), de még többen (jóval többen) bekapcsolódnának az egyesület életébe és munkájába, ha "kimondottan" is az övék is volna.

Ez volt az első dolog, ami az egyesület évkönyvsorozatának lapozgatása közben az eszembe jutott.

* * *

A főtítkári beszámolókból és más hivatalos közlésekből tárgyévenként követhető nyomon az egyesület ellentmondásoktól, időkénti törésektől és visszaesésektől sem mentes, egészében azonban rendkívül öröndetes – hadd éljek biológiai minősítőkkal – izmosodása, lombosodása. (Az 1980. évi beszámoló az 1981. évi kötetbe csúszott át, 1983-ban pedig nem készült beszámoló, minthogy a módosított alapszabály csak kétévenként írja elő ezt a kötelezettséget.)

Vegyük csak a taglétszámot! 1973-tól kezdve, amikor 1628 tagja volt az egyesületnek, egészen 1981-ig minden évben növekedett a tagság száma, s meghaladta a 3700-at. 1982-ben – 400 korábbi tag törlésével – 3584-re apadt a létszám. (Korábban 1973-ban 128, majd 1978-ban 300 törlésre került sor, aminek – reméljük kisebb mértékben voltak okai az elhalálozások, de még a nyugdíjba vonulások és a pályaelhagyások is, mint a tagdíj fizetését elhanyagoló könnyelműségeink, amin azért lehet segíteni.)

Egy másik tüneményes, az egyesület népszerűségének növekedését tanúsító adatsor: 1973-ban a zalaegerszegi V. vándorgyűlésen még csak kétszázan vettek részt, aztán néhány "ötszázás vándorgyűlés" következett, de csakhamar elértük a hétszázás részvételi számot, s Szegeden 1984-ben pedig már sportcsarnok kellett a plenáris ülés publikumának (ha jól tudom, meghaladta az ezer főt) elhelyezéséhez. Jó, jó – ismerem el eleve a szakmai indíttatásban kételkedőknek, van ebben egy jó adagnyi turizmus is, ám ez nem

mond ellent a tapasztalatnak: rengeteg, főként kiskönyvtárból való kolléga számára e vándorgyűlések jelentik sokszor az egyetlen nem áttételes kapcsolatot a szakma "öku-menéjével". Szolgálat ez a javából.

Mint ahogy szolgálát az egyesület és az egyesület területi szervezeteinek és szakági szekcióinak számos – itt az évkönyvsorozat iránti kíváncsiság újra-felkeltése szándékából nem ismertetett – eredménye is. Azt azonban feltétlenül ide kell írnom: az egyesület az évkönyvsorozatban tükröződő szép emelkedést négy tisztikarral (elnökséggel és ellenőrző bizottsággal) érte el, ami arról tanúskodik, hogy valamennyi elkötelezetten működött és az elődök teljesítményeinek meghaladására törekedett. Neveket is említek tisztelgésül munkájuk előtt:

	1973–1975	1976–1978	1979–1982	1983-tól
Tb. elnök	Mátrai László	Mátrai László	–	–
Elnök	Székely Sándor	Székely Sándor	Zsidai József	Billédi Ferencné
Alelnök	Fügedi Péterné Takács Miklós	Fügedi Péterné Orosz Bertalanné	Orosz Bertalanné Ságvári Ágnes Vajda Erik	Hernádi Istvánné Kiss Jenő Ságvári Ágnes
Főtitkár	Kovács Dezső	Kovács Dezső	Kovács Dezső	Kovács Dezső
Titkár	Dienes Gedeonné Faragó Lászlóné Sándor Ottóné	Balázs Sándorné Károlyi Zsigmondné Sándor Ottóné	Balázs Sándorné Billédi Ferencné Kovács Ilona	Balázs Sándorné Pröhle Éva Vajda Erik
EB-elnök	Walleshausen Gyula	Walleshausen Gyula	Walleshausen Gyula	Szita Ferenc

Arról sem feledkezhetni meg, ami szomorú: a hivatalban volt elnökségek, ellenőrző bizottságok tagjai közül időközben *Gyenge* Erzsébet, *Mátrai* László és *Sebestyén* Géza távozott el az élők sorából.

* * *

Noha éppen csak meglibbentettem a függőnyt, láthattuk, az évkönyvsorozat igen gazdag adattára az egyesületi életnek. S nemcsak annak. A benne elhelyezett szakmai, szakmapolitikai és szélesebb politikai-társadalmi-gazdasági összefüggéseket feltáró publikációk, amelyek túlnyomó többségükben a vándorgyűléseken elhangzott referátumok-korreferátumok cikkesített változatai, ugyancsak méltók figyelmünkre.

A vándorgyűlések központi témájához többé-kevésbé igazodik a szekciósülés tematikája is, ezért az évkönyv egyes köteteinek publikációi meglehetősen pontosan tükrözik a napirendre tűzött problémakört. Lássuk:

- Zalaegerszeg: könyv- és könyvtártörténet;
- Pécs: a jövő könyvtári és könyvtárosai;
- Nyíregyháza: a könyvtárak közönségkapcsolatai;
- Budapest: a közművelődési törvény, illetve a könyvtárak és néhány jelentős társadalmi tevékenység kapcsolatai;
- Sopron: központi szolgáltatások;

- Veszprém: könyvtárközi együttműködés;
- Szombathely: a III. országos könyvtárügyi konferencia után eltelt időszak eredményeinek, hiányosságainak szemléje;
- Kaposvár: a IV. országos könyvtárügyi konferencia utáni tennivalók;
- Miskolc: jelentős társadalmi tevékenységek és rétegek információellátása (nem utolsósorban az új technikai lehetőségekkel is számolva);
- Győr: a könyvtár és olvasója.

Állíthatja-e a fenti lista olvastán valaki, hogy az egyesület nem törekedett folyamatosan a legaktuálisabb vagy legégetőbb témák megragadására? Én bevallom mégis, hogy a szívem szerinti vándorgyűlési témák azok voltak, amelyek az endogén szakmai fejlődést segítették elő, az olyanok, mint a könyv- és könyvtártörténet, a szakmai futurologia, a könyvtáresetika, a PR-kapcsolatok. A jövőben sem ártana ilyeneket keresni és találni a némileg OKT-illetékességű vagy más szakmapolitikai fórumok elé tartozó témák erőltetése helyett.

Annyit – enyhítésül – tartozom megjegyezni, hogy azért a vezértémák mellett majdnem minden vándorgyűlésen régebben is akadt, az 1980. évi – szombathelyi – vándorgyűlés óta (ekkor alakult ki a nagyrendezvények plenáris-szekciós szertartásrendje) pedig bővebben fordul elő olyan téma, amely közvetlen szakmai hasznára lehet a nem-sarzi kollégáknak is.

Felvethető még: muszáj-e annyira az évkönyveknek a vándorgyűlések anyagára koncentrálniuk. Korábban az évkönyv – néha – egy-egy, a vándorgyűlések témájához nem kapcsolódó tanulmányt is közölt. Én ezt jó szokásnak tartottam, nem lehetne-e felújítani? (Persze belátom: ennek papír-kihatásai vannak.)

Vándorgyűléseink szónokai között olykor csak szakmabelieket találunk, olykor azonban más (rokon) szakmák képviselőivel, neves tudósokkal és politikusokkal is kibővül a szereplők köre. Így 1973-ban *Tarnai* Andorral és *Makkai* Lászlóval, 1975-ben *Ancsel* Évával, 1977-ben *Boros* Sándorral, *Papp* Lászlóval és *Köpeczi* Bélával, 1982-ben *Kapolyi* Lászlóval, *Cselötei* Lászlóval és *Huszár* Istvánnal, 1983-ban *Rátkai* Ferencsel és *Sándor* Györggyel találkozhatott a vándorgyűlés közönsége. Azt ugyan korántsem mondhatjuk, hogy mindegyikük szereplése "bejött" volna (értve ez alatt a szakmai problematika ráhangolásának változatos mértékű lehetőségeit az ő előadásaikra), a megtisztelés és a szakmának esetleg hasznot hajtó "ziccer-helyzet" létrejötte azonban kétségtelen. Ne mondjunk le e szokásról, legfeljebb gondosabb előkészítéssel éljünk vele.

* * *

Nemcsak az állapítható meg, hogy az évkönyv publikációi sorra-rendre fontos szakmai témákat taglalnak, de nem kevésbé az is: számos valóban alaposan megírt, meggyőzően argumentáló dolgozat van közöttük. És mégis: tapasztalataim szerint az évkönyvsorozatra, mint forrásra meglehetősen gyéren hivatkoznak.

Ennek alapoka, hogy az évkönyv, hasonlóan a társaihoz, eléggé nagy késéssel jelenik meg. A KMK Szakkönyvtárának példányain, mivel napra feltüntetik az állománybavételi időt, pontosan kimutatható a tárgyévhez viszonyított késések időtartama. Ez egy

év és két nap (1983) és egy év, kilenc hónap és tíz nap (1982) között mozog, ha a fel-tárással nincsenek elmaradva (én úgy tudom: nincsenek). Az 1983. tárgyévi kötet fel-gyorsult "átfutása" mindenesetre biztató. (Vagy tételezzük fel, hogy a főtítkári beszám-oló elmaradása tette lehetővé?)

Az alapokból következik a másik ok, nevezetesen az, hogy a vándorgyűlések számos előadása időközben megjelenik a Könyvtárosban (pl. az 1984. évi szegedi vándorgyűlés fő referátumai a lap 1984. évi 12. számában már olvashatók).

Az átfutási idő meggyorsításával, illetve a Könyvtáros "önmegtartóztatásával" talán el lehetne érni, hogy az évkönyv valóban primer dokumentumokat publikáljon. Talán kiutat jelentene az a kompromisszum, ha a Könyvtáros csak az előadások tömörítvényeit közölné, de sokkal rövidebben, mint tette a Szegeden elhangzottakkal.

Az évkönyvsorozat köteteit a következők szerkesztették: *Kéki Béla* (1983), *Székely Sándor* (1974–1978), *Billédi Ferencné* (1979) és *Kovács Dezső* (1980-tól). Gondosan, körültekintően.

Az B/5-ös formátumú kiadvány évenként más-más színű borítófedelének tipográ-fiája az idők folyamán nem változott; az első három kötettől eltekintve – izléses, jól olvasható, groteszk betűtípussal szedték. Kiadója mindvégig a Népművelési Propaganda Iroda (1984 óta a Műsák Közművelődési Kiadó néven), amely a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kerete terhére és megértő támogatásával vállalta az előállítás-t.

